

Мария Габриел и Николай Денков, снимка: Дир.бг

ПОЛИТИЧЕСКАТА РОТАЦИЯ НЕ ПРОРАБОТИ В БЪЛГАРСКИ УСЛОВИЯ

Идеята извади страната от спиралата на предсрочни избори, но само за 9 месеца

С неуспех приключи първият опит за прилагане в български условия на най-новата политическа антикризисна мярка – „ротация“. На 26 март окончателно се провали постигнатото през 2023 г. споразумение между ПП-ДБ и ГЕРБ-СДС за ротационен кабинет. Така страната отново отива на предсрочни парламентарни избори, шести по ред в рамките на три години. Точно това целеше да предотврати неофициалното споразумение между двете първи политически сили, които определиха принудителния си съюз като „некоалиция“, а съставеното с компромиси правителство – като резултат на „сглобка“.

Планът за ротация беше на премиерския стол периодично да се разменят Николай Денков и Мария Габриел и идеята успокои най-сериозните политически трусове. Но редовното правителство, на което някои наблюдатели дори даваха шанс за пълен мандат, управлява едва 9 месеца.

България рискува приема си в Евроразоната заради новата политическа криза, която влияе негативно и върху икономиката, предупреди в пролетния си доклад Световната банка.

Защо некоалицията не изпълни ротацията в сглобката - на стр. 2

Доц. д-р Александра Иванова, снимка: в. „Строител“

Арт лечението допълва думите

Изкуството може да лекува конфликти, болка от загубата на близък и други проблемни психични състояния. Как арт терапията допълва думите и връща усещането за смисъл и цел в живота - отговорите дава доц. д-р Александра Иванова в интервю за „Алма матер“.

на стр. 8

БФС има нов президент, но още управлява старият

Георги Иванов - Гонзо, снимка: BFS

На 15 март т.г. на извънреден Конгрес BFS избра Георги Иванов - Гонзо за нов председател на съюза. Месец по-късно, обаче, той не е вписан, а длъжността изпълнява Михаил Касабов.

на стр. 12

■ България се прости с патриарх Неофит, на 30 юни православната ни църква ще има нов предстоятел

стр. 3

■ Световните виртуални музеи и българските артефакти в дигиталната Гугъл - съкровищница

стр. 4 и 5

■ 12-те психиатри в капана на държавно безхаберие и обществена стигма

стр. 9

■ Картата на света ще се промени. Защо потъващият Тувалу е символ на глобалната климатична криза

стр. 14

Политическата ротация не проработи в български условия

◀ **Продължение от стр. 1**

През пролетта на 2023 г. речникът на българските политики, медиите и цялото общество беше превзет от думата ротация, но с ново съдържание. В разгара на сериозна политическа криза, след серия предсрочни избори и невъзможност на водещите партии да съставят самостоятелно или коалиционно правителство, се появи идея за изход:

едно правителство с двама премиери, които периодично да си сменят местата.

Първата масова реакция отчиташе тази иновация като екстравагантна приумица, екзотичен трик за отклоняване на общественото внимание от кризата и т.н. Впоследствие идеята придоби повече плътност с разяснението, че двете водещи по електорална тежест коалиции ГЕРБ-СДС и ПП-ДБ са постигнали трудния консенсус да управляват едновременно, а не чрез съставянето на коалиция, а с ротация. А по-конкретно - през първите 9 месеца премиер да е излъченият от ПП-ДБ акад. Николай Денков, а след него за същия период заседанията на „Дондуков“ 1 да води външният министър Мария Габриел от ГЕРБ-СДС.

Формациите сключиха неофициално споразумение за голяма „некоалиция“, която да застане зад кабинет, провеждащ законодателни и конституционни реформи с цел влизането на България в Шенген и Еврозоната, провеждането на съдебна реформа и т.н. Специфичният механизъм „ротация“ отразяваше електоралната тежест на двете най-големи партии в парламента.

Така на 6 май 2023 г. на власт дойде ротационният кабинет Денков-Габриел, който беше излъчен с втория мандат на ПП-ДБ.

Неформалното споразумение реално спря най-сериозните трусове в държавното управление,

както даде хоризонт пред мандата на редовното правителство. Новият състав на Министерския съвет беше приет от Народното събрание със 132 гласа „за“ и 69 „против“. Интересното при гласуването на новия висш орган на изпълнителната власт беше,

че двама депутати от Движението за права и свободи (ДПС) също дадоха подкрепата си. Знак, че на управлението ще влияе още един фактор. Впоследствие ролята на Движението в парламента нарасна, защото неговите гласове бяха нужни за промяната на конституцията, а новият му партиен съпредседател и санкциониран за корупция по глобалния закон „Магнитски“

Делян Пеевски дори стана неофициален говорител на изпълнителната власт.

Първият препъни камък за кабинета Денков-Габриел бяха местните избори и премахването на машините за гласуване, което породило престрелки между „непартийорите“ в „некоалицията“. Малко след това започнаха да се появяват и някои решения на управляващите, отчетени от тях като успехи. Например, приетите поправки в Конституцията. Междувременно правителството Денков-Габриел успя да убеди европейските ни партньори, че България е готова да влезе в Шенгенското пространство и това премахна поне отчасти граничните проверки – по въздух и по вода. С приближаването на заветния девети месец за ротация коалицията, които предпочиташе да бъде назовавана „некоалиция“, а стана популярна и като „слобка“, не даваше сериозни индикации за провал на споразумението за ротация, въпреки искрите и взаимните нападки. Очакваната дата за рокада на върха на изпълнителната власт всички възприемаха като деня, в който Денков и Габриел просто ще си сменят местата.

Имаше и прогнози, че правителството

ще постигне пълния си 4-годишен мандат

след няколко ротации. Едва ли някой от участниците или наблюдателите на политическите процеси очакваше поредицата изненади, първата от които се оказа провалената размяна Денков-Габриел. В публичните изяви на спорещите партии преобладаваха нелогичните, непослователни и дори безсъдържателни съобщения, за сметка на убедителните политически аргументи. Двамата неизпълнени мандата от спорещите коалиции и

Мария Габриел и Николай Денков, снимка: БНТ

третият – също върнат от ИТН на президента, доведоха до следващия етап от конституционната процедура – насрочването на нови парламентарни избори.

Така, след 9 месеца нововъвеждането „ротация“ се оказа приемлива за политиките и обществото идея, но неуспешно приложена като механизъм от управляващата „некоалиция“. Въпреки това,

иновацията изгради важен политически

опит и зададе прецедент,

който да послужи при следващи опити за излизане от кризи. А трусове са неизбежни, поне докато политическият сектор е фрагментиран, обществото – разделено, а гражданите – демотивирани да гласуват. На българските партии ще се налага да подобрят коалиционната си култура, част от която е споразуменията, официални или неофициални, да имат реална стойност. Така и ротацията ще може да се придвижи от политическата идея до политическата реалност. Още повече,

положителни примери за ротация по света вече има,

тъй като България не е първата държава в кризисна спирала от избори. Винаги като най-успешен пример е посочван Израел. През 1984 г. в Тел Авив е сформирано Правителството на националното единство след период на политически сътресения и ико-

номическа криза. По това време нито партията „Ликуд“, ръководена от министър-председателя Ицхак Шамир, нито Работническата партия, ръководена от Симон Перес, получават достатъчно места в Кнесета (израелският парламент), за да съставят самостоятелно правителство на мнозинството. В резултат на това те сключват коалиционно споразумение с уговорката, че властта ще се разпределя между двете партии на ротационен принцип.

Друг пример за успешна ротация е Ирландия, където от 2020 г. до сега управлява ротационно правителство от три партии, в което участват двете най-големи Fianna Fáil, Fine Gael и по-малката – на Зелените. Смяната на премиер е на всеки две години, като на поста се изкачват партийните лидери. Компромисът е исторически, тъй като Fianna Fáil и Fine Gael са за първи път в едно правителство, от както Ирландия съществува като независима държава.

През 2021 г. в северната ни съседка Румъния е съставено правителство на ротационен принцип между три партии – Социалдемократи, либерали и Демократичния съюз на унгарците в Румъния. Първоначално правителството се ръководи от лидера на либералите Николае Чижук, докато той не се разменя успешно през 2023 г. с водача на социалистите Марчел Чолаку.

Александър Трайков

ЕКИП:

Александър Пенев, Антония Иванова, Александър Трайков, Велизара Ангелова, Елена Стоилова, Елия Лилянова, Ивелина Николова, Ирена Петрова, Касия Маджарова, Миглена Бобева, Кристина Абаджиева, Памела Динева, Ралица Атанасова, Станислав Милев, Тодор Станкушев

ГРАФИЧЕН ДИЗАЙН:

Ивелина Николова, Ирена Петрова, Касия Маджарова

Вестник „Алма матер“ е курсов проект на студенти от III и IV курс в профил „Преса и онлайн журналистика“. Той е подготвен по време на занятията по „Учебна редакция – майсторски клас 4“, с преподавател д-р Ирина Гъркова, катедра „Пресжурналистика и книгоиздаване“ във ФЖМК на СУ „Св. Климент Охридски“.

България се прости с патриарх Неофит

От 30 юни православната ни църква ще е с нов предстоятел

Сдвудневен държавен траур и хиляди граждани на церемонията по тържественото поклонение, България се сбогува с духовния водач на най-многобройната православна общност в страната – патриарх Неофит. Той почина на 13 март след дълго боледуване.

Огромна опашка от желаещи да се простят с Негово Светейшество се изви от патриаршеската катедрала „Св. Ал. Невски“, подмина Паметника на Незнайния войн и стигна до улица „Раковски“. Хората се събираха още от 7 часа сутринта, а опашката не намаля повече от 12 часа. Сред дошлите да се поклонят пред паметта на патриарха бяха всички официални държавни лица, ръководителите на различните религиозни общности в страната, висшият църковен православен клир. Да изпратят българския патриарх в последния му земен път в страната пристигнаха Вселенският патриарх Вартоломей, който отслужи и заупокойната литургия, както и делегации от поместните православни църкви.

Самият патриарх Неофит е пожелал неговият последен дом да бъде столичният храм „Св. Неделя“, където той служеше като Софийски митрополит и където отслужи първата

Негово Светейшество Неофит е деня на въвеждането си на патриаршеския престол, 24 февруари 2013 г. Патриархът облече зелената мантия с извезани в златно инициали на Българската патриаршия и получи своя патриаршески жезъл. Снимка: БПЦ

си света литургия като патриарх. От Светия синод са се съобразили с това желание.

Кой ще наследя Неофит като патриарх на Българската православна църква, ще научим на 30 юни 2024 г. Тогава ще заседава Патриаршеският избирателен църковен събор

избор на нов патриарх. Преди това, на 20 юни т.г. ще бъде свикано заседание на Светия Синод, на което ще бъдат посочени трима епархийски митрополити - кандидати за патриаршеския престол, които отговарят на изискванията от църковния устав.

Касия Маджарова

Синоптиците готвят символични протести за по-високи заплати

Не са получавали увеличение от две години и настояват за актуализация в бюджета

Служители в Националния институт по метеорология и хидрология обмислят протести, в случай че държавата не вземе спешни мерки за актуализиране на заплатите им. От института казват, че минималната заплата на специалист с образователна степен „магистър“ е 1050 лева бруто. „Ние се борим да стане 1500 лева. Искане да бъдат обвързани с размера на минималната работна заплата тези възнаграждения, както и възнагражденията на академичния състав - със средното брутно възнаграждение“, посянява Анастасия Кирилова от НИМХ. Тя е категорична, че от Министерството на околната среда и водите няма реакция относно исканото увеличение на заплатите. Допълва, че предстои да се вземе решение към кои бюджетни организации да се насочат допълнителни средства от държавния бюджет, така че да бъдат покрити спешни нужди и да има средства за увеличение на заплатите.

„Не искаме отново да ни пропускат“, обобщава Кирилова притесненията на синоптиците.

В България научната работа е зле платена и недооценена, допълва Ралена Илиева, която започва работа в НИМХ още като студент в Софийския университет, където шест години изучава физика. Ралена е категорична, че заплатата, която получава, е крайно недостатъчна за нормален живот и несправедлива за дългите смени и отговорната работа. Пред изданието ни споделя, че често да си задава въпроса дали всички усилия и време са си стрували.

Отправихме запитване до МОСВ ще има ли промяна във възнагражденията на НИМХ. От министерството отговориха, че до края на месец март се очаква средствата от държавния бюджет за 2024г. да бъдат разпределени към организации в системата. Министерството на околната среда и водите е представило на Министерството на финансите проблема с ни-

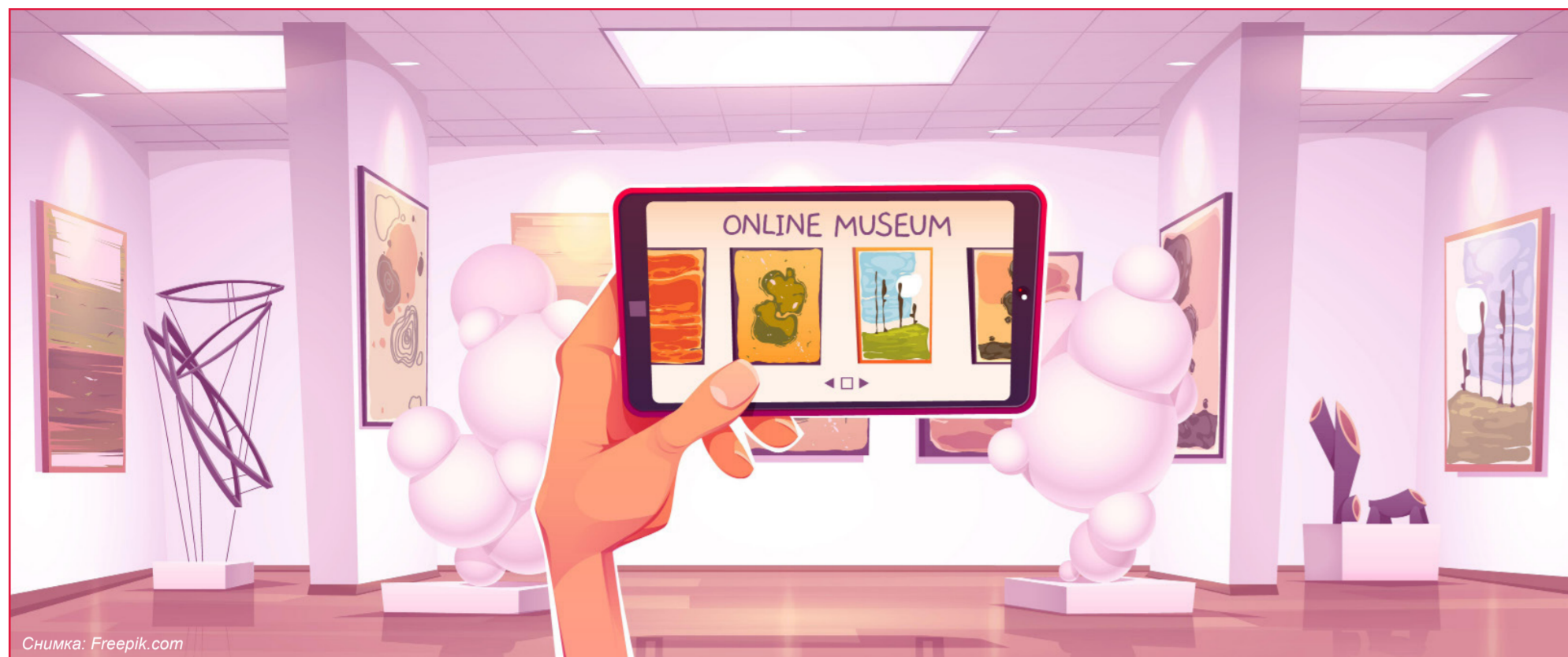
Анастасия Кирилова, снимка: БГНЕС

ското заплащане в системата си и е отправено искане за допълнителни разходи за персонал, включително и 4,1 млн. лева за повишение на заплатите в Националния институт по метеорология и хидрология, съобщиха още от ресорното министерство.

Междувременно, от НИМХ успоко-

Патриарх Неофит ръководи като неин предстоятел Българската църква в продължение на едно десетилетие. На 24 февруари 2013 г. Патриаршеският избирателен църковен събор го избра за патриарх. Още същия ден в храм „Св. Ал. Невски“ на Нефит бяха възложени патриаршеските инсигнии – външните отличителни знаци на патриаршеското достойнство. Той облече зелената мантия с извезани в златно инициали на Българската патриаршия и получи своя патриаршески жезъл с кръст на горния край. Неофит се славеше като като певецът с най-мощния и колоритен глас в БПЦ. Той беше първият български архиепископ с издадени компактдискове през 2005 и 2014 г. Преподавал е литургия и църковна музика, преди да стане ректор на Духовната академия. Казват, че любимата му песен била „Достойно ест“ за възхвала на Св. Богородица - любимата песен и на Васил Левски.

Антония Иванова

Снимка: Freepik.com

Виртуалните музеи подаряват културно пътешествие през екрана

Някога мечтали ли сте да имате машина на времето, с която да отскочите в миналото или да надникнете в бъдещето? Желали ли сте да пътувате по света и да се запознаете с различни култури и традиции? Искало ли ви се е да видите отблизо световноизвестни произведения на изкуството, без да се налага да плащате и стотинка? Ще се изненадате ли, че всичко това е възможно, и то без да напускате уютна дома си?

Виртуалните музеи представяват иновативен начин за разширяване на културния ни опит, като премахват границите на времето и пространството. За да ги посетите, ви е необходимо да притежавате работещо дигитално устройство, добра интернет връзка, доза любопитство и желание да придобиете нови знания, като се забавлявате междуременно.

Какво представляват виртуалните музеи

Виртуалните музеи могат да бъдат дигитални превъплъщения на конкретни физически музеи или пък да съществуват самостоятелно. Експозициите им могат да включват цифрово записани изображения, звукови и видео файлове, текстови документи и други елементи от исторически, научен, художествен или културен характер. Могат да бъдат организирани около конкретни колекции, теми или концепции.

Онлайн музеите не са създадени да заменят реалното преживяване от посещението на физически музей, но предоставят удобен и лесен начин за свързване с глобалната публика. Те могат да бъдат адаптирани, така че да ангажират посетителите, включително онези, които нямат възможност да посетят реални културни институции и изложби.

Виртуалните музеи са лесно достъпни. Те работят 24 часа в денонощието, 365 дни в годината. Тъй като няма реален физически обект, посетителите могат да разглеждат изложбите и колекциите в удобно за тях време и от всяка локация.

От компактдискове до 3D реалност

Идеята за създаване на виртуални музеи се появява в края на 60-те и началото на 70-те години на миналия век, когато се разработват първите компютърни софтуери за визуализация на изображения. В този период се извършват и опити за създаване на виртуални колекции и интерактивни изложби въпреки силно ограничените технологични възможности. Интересен факт е, че преди появата на уеб браузъри и масовизирането на Интернет те са се разпространявали под формата на компактдискове.

През 90-те години се появяват първите уебсайтове на музеи, които предоставят възможността да бъдат разглеждани части от техните колекции онлайн. През следващите десетилетия, с развитието на виртуалната реалност, 3D моделирането и интерактивните платформи, виртуалните музеи започват да предлагат на потребителите по-богати и реалистични изживявания. В днешно време, благодарение на технологичните иновации, посетителите могат да взаимодействат с експонатите и да създават персонализирани музейни турове.

Виртуалните музеи и Covid-19

Музеите, намиращи се в дигитална среда, станаха особено популярни по време на пандемията, когато по-голямата част от населението бе принудена да остане по домовете си, а близо 90% от културните институции по целия свят - да затворят врати. Голяма част от тях проучиха как да представят колекциите си по алтернативен начин, за да могат хората да ги разглеждат от къщи - чрез виртуални обиколки, онлайн семинари, беседи и събития или чрез дигитализиране на експонатите си.

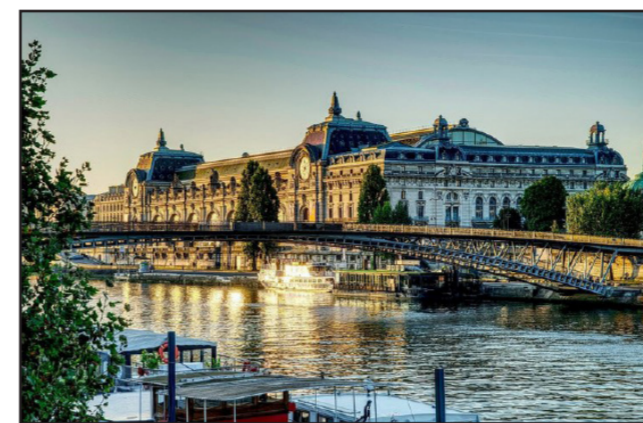
По информация на уебсайта Google Trends, „виртуални обиколки на музеи“ е сред най-търсените термини на глобално ниво през 2020 г. През този период значително е повишено и търсенето по ключовите думи „виртуален музей“ в България.

Музеите в дигитална среда остават важен източник на вдъхновение и знание дори след края на локдауна. Въпреки по-ниското търсене от потребителите, те съхраняват своята актуалност и продължават да привличат интерес.

Защо си заслужава да ги посетите?

- Музеите в дигитална среда предоставят възможност за изследване на културното наследство от различни краища на света. Те са идеални за хора, които не могат да посетят конкретна културна институция или определена дестинация.
- Онлайн музеите предлагат образователни ресурси, които могат да бъдат полезни за ученици, преподаватели и любители на културата, изкуството, науката и историята. Те включват виртуални турове, образователни игри, онлайн изложби и други материали, които предоставят допълнителни знания и опит.
- Чудесен вариант за справяне със суката. Много виртуални музеи предлагат интерактивни елементи, които ангажират посетителите и ги правят активни участници в изложбите.
- Този тип музеи имат важна роля при запазването на световното културно наследство. Те предоставят възможност за дигитално представяне на ценни артефакти, без да съществува опасност да бъде нарушена тяхната цялост. Музеите се превръщат и в архив, достъпен за бъдещите поколения.

Музей д'Орсе, Франция

Музей д'Орсе, снимка: @jpnanterre, Pixabay

Историята на създаването му е необичайна - той е разположен на левия бряг на река Сена, в сградата на бившата железопътна гара Орсе, построена за Световното изложение от 1900 г. Заради красотата си, самата постройка може да бъде разглеждана като първото „произведение на

изкуството“.

На 1 декември 1986 г. историческата сграда се превръща в музей.

Експозицията му включва картини, скулптури, декоративни изделия и фотографии от периода 1848 - 1914 г. Може да разгледате голяма част от тях в платформата за изкуство и култура на Гугъл. Не пропускайте дигиталната изложба „От гарата до реновираната Musée d'Orsay“, ако искате да научите още любопитни исторически факти за него.

Музеят на Ван Гог, Нидерландия

Музеят на Ван Гог, снимка: © Ronald Tilleman

Нидерландия е известна с красивите си паркове с лалета, дървените обувки, вятърните мелници и един от великите художници в историята на европейското изкуство - Винсент Ван Гог. Постоянната колекция на музея, посветен на творчеството му, включва над 200 негови картини, 500 рисунки и по-

вече от 750 писма.

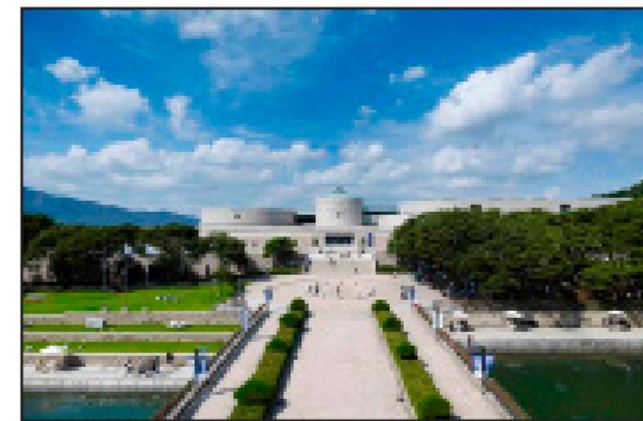
Чрез платформата Google Arts & Culture можете да видите отблизо неговите „Слънчогледи“ (1888), „Цъфнали бадеми“ (1890), „Ириси“ (1889) и още много други произведения. Имате и възможността да надникнете в света на художника, в неговите мисли и преживявания - през онлайн изложбите „Кои книги е чел Винсент Ван Гог?“, „Брат като ний кой друг: Тео и Винсент ван Гог“, „Любовният живот на Винсент Ван Гог“.

4 арт пространства, които трябва да посетите

В съвременния технологичен свят не е нужно да пътувате до друга държава, за да се запознаете с културата и традициите ѝ, да посетите популярни туристически обекти и да видите отблизо впечатляващи забележителности. Достатъчно е да имате дигитално устройство и силна интернет връзка.

Лесен, удобен и забавен начин да го направите е чрез онлайн платформата Google Arts & Culture. Кураторската съкровищница на Гугъл включва милиони произведения на изкуството, исторически и научни артефакти от над 2000 културни институции по целия свят. Представям ви 4 интересни виртуални музея, които може да посетите още сега!

Национален музей за модерно и съвременно изкуство, Южна Корея

Галерия в Гуачон, снимка: artdependence.com

Ако мечтаете да посетите някоя далечна държава и сте любители на модерното изкуство, то непременно трябва да се отбие в Националния музей за модерно и съвременно изкуство в Южна Корея. А ако не ви се дават пари за самолетни би-

лети, може да го направите от къщи с няколко кликавания на мишката.

Интересното при този музей е, че се състои от четири обекта: главна галерия в Гуачон и клонове в Доксугунг, Сеул и Чонгджу. Благодарение на Гугъл ще избегнете опашките от туристи пред четирите локации, но все пак ще видите част от близо 10-те хиляди произведения на изкуството от корейски и световни творци, включени в колекцията на музея.

Национален музей на жените в изкуствата, САЩ

Музей на жените в изкуството, снимка: wikipedia.org

Базиран във Вашингтон, Националният музей на жените в изкуствата е първата, изцяло посветена на дамите и техните постижения във визуалните, сценичните и литературните изкуства институция. Неговата колекция включва повече от 6000 про-

изведения от над 1000 вдъхновяващи творци, включително Мери Касат, Фрида Кало, Алма Томас, Лий Краснер и Луиз Буржоа.

В платформата на Гугъл е представена голяма част от тях - картини, скулптури, фотографии, книги, инсталации, керамични съдове, произведения от вълна, икони и дори рецепти под формата на комикси. Виртуалната публика има възможност да посети 9 изложби.

Бонус: Българското участие в проекта

В Google Arts & Culture са включени над 700 артефакта, част от колекциите на значими български културни институции, а именно Националната галерия в София, Градската художествена галерия във Варна, Регионалният етнографски и Регионалният исторически музей в Пловдив.

Включването им в дигиталната съкровищница на Гугъл представлява възможност да представим пред глобална аудитория уникалната ни култура и хилядолетните ни традиции. Това е шанс да споделим с всички желаещи не само нашите исторически богатства, но и душата и вдъхновението, които те носят. Нека тези виртуални прозорци бъдат първата стъпка към по-дълбоко разбиране и уважение към богатото културно наследство на страната ни, което с гордост споделяме с целия свят.

Ирена Петрова

От хоби към бизнес: Как Бетани Радкова достига до ценителите на изкуството

В света на изкуството и бизнеса се сблъскваме с различни истории – белязани от вълнуващи успехи и разнолики предизвикателства, които формират пътя на младите таланти. В търсене на вдъхновение и в опит да разберем как съжителстват изкуството и динамиката на пазарните отношения, разговаряме с Бетани Радкова. Тя е 20-годишен творец и собственик на бизнес за ръчна изработка на бижута и аксесоари.

Г-це Радкова, как се роди идеята за бизнеса Ви?

От малка се занимавам с различен вид изкуства. Изпробвала съм какво ли не, докато стигна до това, което ми доставя наистина удоволствие, а именно – изработката на бижута. В 10-и клас започнах да се занимавам с това като хоби. Приятелят ми ме насърчи да направя страницата @handmade.neshta в Инстаграм и благодарение на тази стъпка хобито се превърна в работа.

Какво Ви вдъхновява да творите и какво е чувството, докато го правите?

Изпитвам огромно спокойствие, когато творя. Вдъхновяват ме усмивките на хората.

Какво е да си млад творец и собственик на бизнес в България?

Няма да Ви лъжа, доста е трудно. Особено ако това е единственият ти доход, защото лишенията са много повече от приходите.

Според Вас, кой модел е по-печеливш – продажбата чрез социалните мрежи или във физически обект?

В социалните мрежи, защото освен от София, могат да пазаруват хора и от други градове, и то по всяко време. Единственият минус на онлайн продажбите е, че клиентите не могат да получат бижута на момента и да преценят на живо дали би им отивало като размер и цвят.

Снимки: Бетани Радкова, личен архив

Единствено през Инстаграм ли продавате творенията си в момента?

Покупката на изделията, които създавам, се извършва през Инстаграм, или когато участвам в базари за изкуство.

Как определяте работата си с

клиенти в онлайн пространството?

Аз съм много комуникативна и обожавам работата с клиенти. Доста от тях вече са ми близки извън страницата ми в Инстаграм и този факт ме прави изключително щастлива. В социалните мрежи не мога да проследя истинската реакция на хората, когато

получат бижута, за разлика от базарите. Въпреки това, онлайн е по-спокойно и мога да обърна много повече внимание на клиентите.

Какво Ви мотивира да участвате в базари за изкуство?

Както споменах, обожавам работата с клиенти, а какво по-хубаво има от това да мога да се видя с тях на живо! Всеки път изпитвам огромно удоволствие, когато участвам в „Базар на изкуствата“, най-често с локация пл. „Славейков“ в София. Освен с клиентите, там се запознавам и с голяма част от участниците и организаторите, които са прекрасни хора. Всичко, свързано с базарите, носи единствено хубави емоции и положителна енергия. Ако се чудите какво да правите и сте от столицата, с две ръце Ви препоръчвам да ги посетите.

Какво планирате за бъдещето?

За жалост, не мога да Ви разкрия бъдещите си планове, защото просто нямам такива. Живея и се радвам днес, пък утре ще видим как ще бъде.

Какъв съвет бихте дали на творци, които тепърва навлизат в света на бизнеса?

Най-важното, което научих с времето: няма място за страх. Доверете се на себе си и действайте. Когато се стараете, хората го забелязват и оценяват. Затова винаги опитвайте това, което сте си намислили. Ако не се получи, не се притеснявайте – има още безброй неща, които можете да правите.

Ирена Петрова

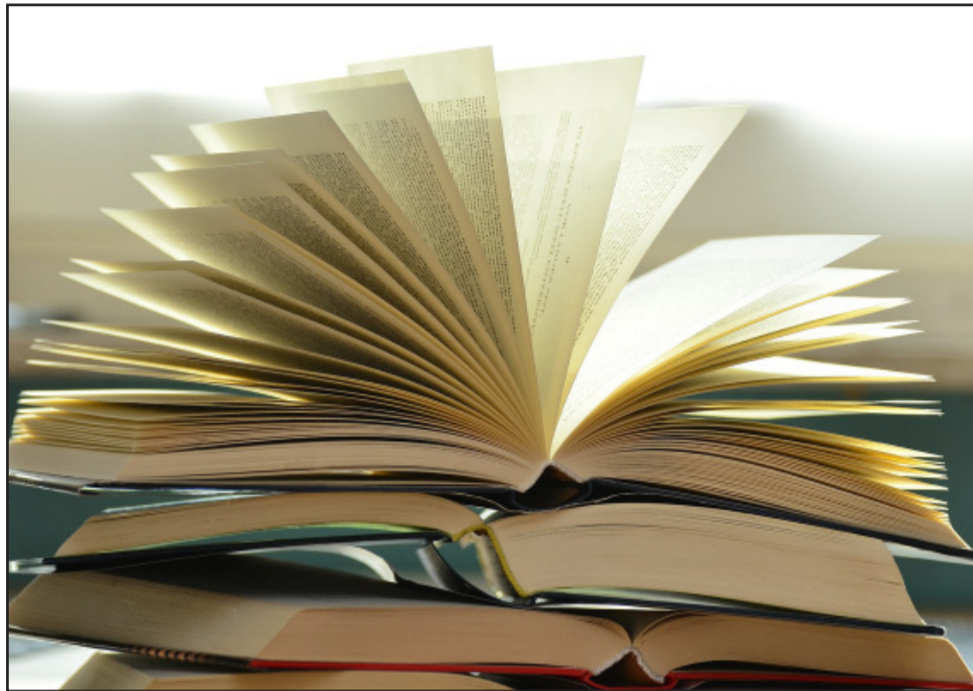
Четенето е житейската дисциплина, в която всеки печели

Четенето на книги е универсална и ефективна дейност, която може да е от полза на всеки. Добре е да знаем какви са предимствата от четенето на книги за човешката психика и настроение, за общата ни култура, за професионалното израстване и комуникация.

Четенето ни помага да структурираме по-добре мисълта си, да артикулираме по-точно и изразително. Популярният здравен сайт „Healthline“ представя ползите, като прилага проучвания от изследователи по темата. Много от темите са посветени на психическото и физическото здраве, като са добавени и различни съвети. Някои от изброените в „Healthline“ ползи от редовното четене са: подобряване на мозъчната дейност, обогатяване на речниковия запас, намаляване на депресията, спадане на кръвното налягане, по-лесно настройване за сън, усилване на чувството за емпатия.

Бихме добавили и още една очевидна полза – наученото от книгите е и начин да се интегрираме по-добре в заобикалящата среда, защото новите знания дават нови теми за разговор. Обогатяването на общата ни култура винаги е бонус.

Още през 2009 г. проучване на University of Sussex от 2009 г. установява, че четенето може да намали стреса с 68%. Участниците в експеримента започвали да релаксират само след шест минути четене. Това се ока-

Изображение: Pixabay

зал много бърз метод за отмора, при който човешкият мозък се разсейва от причините за натрупания стрес. Не само възрастните, но и децата също биха могли да се възползват от четенето и така да разсеят притесненията си, като същевременно си почиват или пък учат нещо ново и интересно.

Изследване от 2022 г. сред ученици от Турция сочи, че четенето на истории е увеличило позитивизма на изследваните млади хора и е намалило за петседмичен период от време усещанията им за безпокойство, депре-

сия, негативизъм. Степента на ефективност е различна – възприемането на истории чрез книгата има най-голям ефект върху „mindfulness“, което отговаря на качества като осъзнатост и внимание, а ефектът от четенето на истории върху оптимизма е среден.

Експертите стигат до извода, че четенето на истории може да е ценно средство за добро менталното здраве и да има положителен ефект в училищна среда, предвид това, че проучването е направено сред гимназисти.

Представените две изследвания

показват благоприятния ефект от четенето върху неприятни усещания като стрес и тревожност. Да не подценяваме и ефекта на смехотерапията, който забавните четива успяват да задействат.

Без съмнение, говорим за едно комплексно занимание, което може да стане любимо на всеки, предвид огромния избор от книги и свободата човек да чете каквото му е интересно. Заглавията, сред които можем да избираме, са наистина много.

Ставаме ли обаче и по-креативни, докато четем?

Друго проучване, търсещо връзка между четенето/писането и креативността, показва още преди 10 години, че такава връзка има. Изследването е проведено с общо 196 студенти на възраст 18 - 21 г. от Тайван, Азия. Методът е въпросник и тест за креативност. Оказва се, че участниците, които прекарват повече време в четене или писане, са се справили значително по-добре на теста.

Книгата е ценен съветник при различни житейски ситуации, може да е начин за развлечение, но притежава силата на ново знание, съдържа поуки, провокира дълбочината на мисълта. Всичко изброено води към основния ни извод и препоръка – заслужава си да превърнем четенето в ежедневна рутина, в устойчив път към личностния комфорт и успех.

Миглена Бобева

Любимите ни книги са от съвременни български автори

Фентъзи с преплетени фолклорни мотиви и романтични истории излизат напред в класациите за предпочитани четива

Какъв роман предпочита българският читател? Фентъзи, любовен, исторически, биографичен, за личностно развитие или някакъв друг? Всеки има своя индивидуален вкус към книгите, но се забелязват някои тенденции сред четящите, които ще разгледаме накратко.

През 2022 г. по-малко от 50% от сънародниците ни са хващали книга, показва статистиката на Националния статистически институт. Компенсация за тези обезсърчителните данни е ентузиазмът на четящите. Той лесно се забелязва чрез успехите на Панаирите на книгата, на Алея на книгата, както и на други инициативи на Асоциация „Българска книга“. Посещаемостта на събитията е забележителна. Там се предлагат най-търсените книги и се разкриват тенденциите в книжния свят. Обикновено, каквото е

„нашумяло“ в световен план, има голямо търсене и тук. Благодарение на издателствата, които почти мълниеносно превеждат световните бестселъри, ние като читатели сме „в крак“ с глобалната мода.

Това не означава, че пренебрегваме българските автори, дори напротив –

за последните години те са начело на класациите за най-търсени книги.

В класацията на Ozone.bg за най-популярна книга на годината (2023 г.) победител е „Времеубежище“ на Георги Господинов; в категория „Сърцето на родната литература“ /беше отличена „Рана“ на Захари Карабашлиев; следеейки световните тенденции победител в категория „Книгите на голям екран“ е „Опена-

хаймер. Американският Прометей“; категория „Лични истории, заслужаващи внимание“- Принц Хари – „Резервният“.

При най-продавани книги за 2022 г. отново присъстват Господинов и Карабашлиев на челни позиции, но на върха са „Пасиансът на архангелите“ и „Живот в скалите“ на Мария Лалева; също „Глина“ и „Сърце“ на Виктория Бешлийска, по-надолу в класацията е и Георги Бърдаров с „Аз още броя дните“ и „ABSOLVO TE“.

Книжната ситуация през 2021 г. е почти същата, но освен вече споменатите присъстват и доста книги за психология и развитие „Тънкото изкуство да не ти пука“ на Марк Менсън, „Богат татко, беден татко“ Робърт Кийосаки, „Как да преодолеем безпокойството и да се радваме на живота“ Дейл Карнеги.

Топ 50 за най-продавани книги на Книжен център „Гринуич“ за 2020 г. изглежда по подобен начин – освен българските автори най-търсени са „12 правила за живота“; „География на мъдростта“; „Мишел Обама. Моята история“ и др.

Това показва как нашата социална реалност влияе на нуждите ни от четиво. Изглежда, че 2020 и 2021 като години на пандемия, затваряне и ограничения са ни накарали да погледнем навътре към България и навътре към себе си.

За много читатели това е било време за духовно развитие, за вдъхновяване от чужди истории, за промяна в навиците и др. През този период сме чели по-малко чуждестранни автори.

Тенденция, която се забелязва за периода 2020-2024 е развитието на фентъзито.

Последните години са изключително благодатни откъм този жанр, който най-често авторите преплитат и с българския фолклор. Освен фентъзи българският читател все повече търси и романтичните четива. Това вероятно се дължи на booktok, където читатели популяризират любими за тях книги, които много често принадлежат към любовния жанр.

Елена Стоилова

Арт терапията е изцеление за едни, а мечтана професия за други

Доц. д-р Александра Иванова разказва за професията на арт терапевта, съпътстващите я предизвикателства и задължителните етични правила

Рисуване, грънчарство, музика, фотография, писане... Ако тези неща ви носят удоволствие, със сигурност ще ви е интересно да разберете повече за арт терапията. Тя е вид психотерапия, при която изкуството и творчеството се използват за лекуване на междуличностни конфликти, болка от загубата на близък и други проблемни психични състояния.

Разговоряме с доц. д-р Александра Иванова по темата. Тя е завършила Художествената академия в София, след което специализира "Арт терапия" в Люблянски университет и защитава дисертация по "Педагогика на изкуствата" в СУ "Св. Кл. Охридски". Директор е на следдипломната програма "Арт терапия" в Нов български университет от 2007-а до 2022 година. В момента е преподавател в Института за терапия и експресивни изкуства в България.

Здравейте, д-р Иванова, благодарим, че откликнахте на поканата ни за интервю. Кажете, как бихте описали арт терапията на човек, който за пръв път чува за нея?

Арт терапията започва там, където приключват думите. Помага на хора, които имат нужда да изразят себе си невербално - мислите, чувствата и проблемите си, без да се притесняват от критиката на разума, без да цензурират посланията си. Да бъдат подкрепени от творческата си природа в момент на житейско изпитание.

За кого е най-подходяща тя?

Арт терапията се прилага в неограничен кръг – при деца и възрастни, хора с физически и психични заболявания. Тя е възможна дори в случаи на незрящи и трудноподвижни. По тази причина е трудно да се определи за кого е най-подходяща. Бих казала - за всички.

Кой може да стане арт терапевт и как се признава професията?

В повечето европейски страни, в САЩ и много други, арт терапията е отдавна легализирана професия, обвързана с придобиването на съответното образование, членство в професионални организации и спазване на установени правила в професионалната практика. В някои държави това е следдипломна квалификация, на други места се предпочитат магистърска програма.

Съществуват дори бакалавърски програми по арт терапия. Важно е да се подчертае, че не съществуват международни споразумения за регулиране на професията арт терапевт. Всяка държава, в зависимост от традициите в образованието, здравеопазването, културата и обществените нагласи, предприема легализацията на арт терапевтичната професия. През годините са правени доста опити да се стандартизира арт терапията на международни форуми, но засега те са безуспешни.

Кога навлиза арт терапията в България и къде се намира в момента?

Съществуват архиви за приложение на арт терапията в психиатричната болница в Бяла, Русенско, от края на 50-те години на миналия век. Дължим този пробив на доц. Александър Маринов, психиатър и пионер в приложението на изобразителното изкуство с терапевтична цел.

От 2022 г. арт терапията е включена в списъка на признатите професии в България, с професионален код. За съжаление към момента няма изработени професионални квалификации и на този етап съществуват множество произволни тълкувания за подготовката и практиката на арт терапевтите. Това не помага за практикуването ѝ, а по-скоро пречи.

Коя е най-трудната част от професията на арт терапевта?

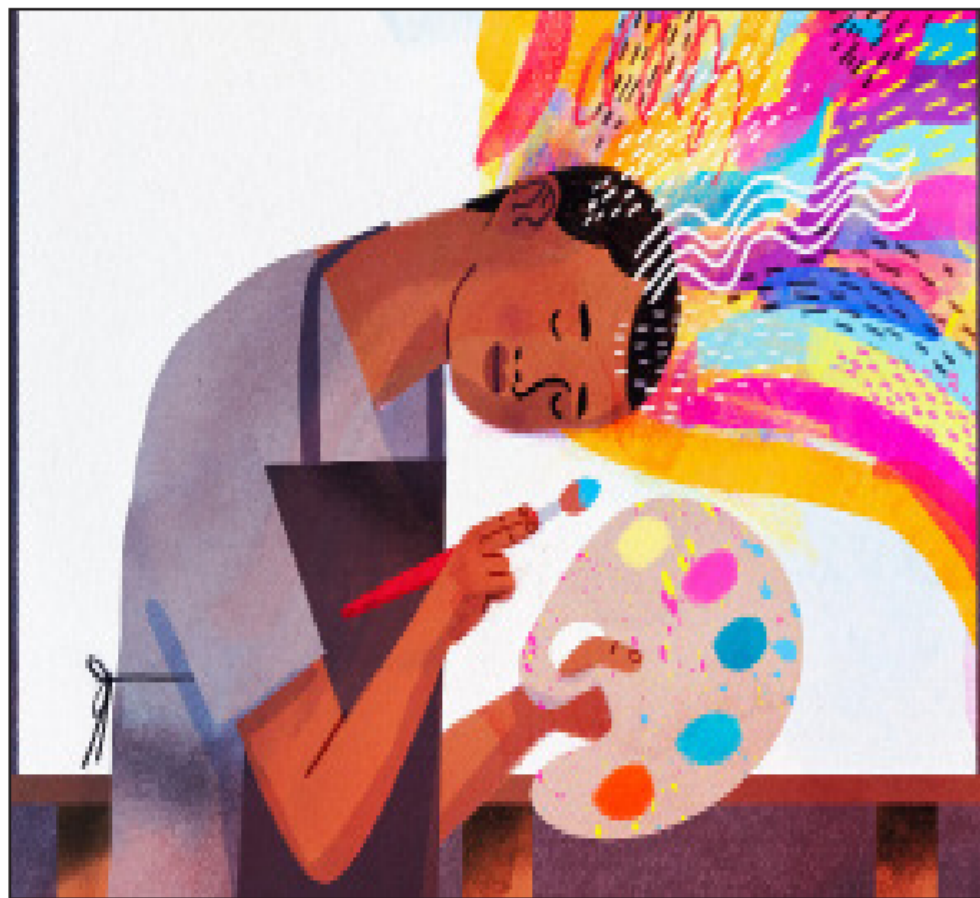
Може би най-трудното за арт терапевта е да се отдръпне и да остави достатъчно пространство на клиента, да го следва в неговото собствено пътешествие, без да налага собственото си виждане или изводи от творчеството му. Да остане в сянка, но едновременно с това да подкрепи и насърчи човек в трудните моменти. Да бъде креативен и да променя програмата си в зависимост от настроението и потребностите му.

Кое Ви вдъхнови да се занимавате с арт терапия?

Собственият ми опит. По стечение на обстоятелствата преди много години попаднах в дом за деца без семейства. Това беше най-голямото ми училище за арт терапия. Въпреки че се обучавах по много добра методика в чужбина, този опит остава за мен с най-голяма тежест и значение.

Коя е най-тежката история, с която сте се сблъскали по време на работата си като арт терапевт?

Всяка история е тежка и единствено значима за този, който преминава през нея. Разбирам и приемам защо е така. Най-големите ми огорчения са били предизвикани от институционалното неразбиране защо арт терапията трябва

Изображение: Pinot's Palette.com

да бъде призната, регламентирана и неизменна част от лечението на хората. Моят болка и желание да променя нещата са там.

Изкуството успява ли да излекува човешкото съзнание?

Изкуството във всичките си форми само по себе си има изцеляваща функция още от древността. За непрофесионалистите то е забравен език, чрез който могат да изразят неосъзнати свои потребности или притеснения и да ги приемат през съзнанието си. В полето на белия лист или в топката глина те могат да се открият решения на въпроси, които блокират усещането за пълноценност, смисъл и цел в живота.

Какво послание бихте искали да оставите за хората?

Да допуснат изкуството до себе си и да му се доверят. То може да промени състоява държавните институции да се намесят, за да я спасят от тригодишния тормоз на психично болна жена.

На 10 март Кирилова взе участие в граждански протест пред сградата на Районния съд в Пловдив, на който участниците настояха за адекватен контрол на психично болните хора с агресивно поведение. Те трябва да се лекуват и да бъдат под постоянната грижа на близките си или на институциите.

Сега най-често ги настаняват временно в специализирани клиники, но когато излязат, отново са заплаха за околните, твърдят протестиращите. Ясмин Кирилова протестира, че пловдивчанка с доказани психични проблеми вече три години сериозно заплашва нея и близките ѝ, но сезирани институции, включително пловдивската прокуратура, negliжират случая.

Ние не заклеймяваме болните хора, а настояваме за държавна намеса и конкретни мерки, каквито многократно сме предлагали, за да се реши принципно този обществен проблем, обясняват протестиращите.

Ивелина Николова

Психично болна тормози 3 г. известна инфлуенсърка

Популярната в социалните мрежи инфлуенсърка Ясмин Кирилова настоява държавните институции да се намесят, за да я спасят от тригодишния тормоз на психично болна жена.

На 10 март Кирилова взе участие в граждански протест пред сградата на Районния съд в Пловдив, на който участниците настояха за адекватен контрол на психично болните хора с агресивно поведение. Те трябва да се лекуват и да бъдат под постоянната грижа на близките си или на институциите.

Сега най-често ги настаняват временно в специализирани клиники, но когато излязат, отново са заплаха за околните, твърдят протестиращите. Ясмин Кирилова протестира, че пловдивчанка с доказани психични проблеми вече три години сериозно заплашва нея и близките ѝ, но сезирани институции, включително пловдивската прокуратура, negliжират случая.

Ние не заклеймяваме болните хора, а настояваме за държавна намеса и конкретни мерки, каквито многократно сме предлагали, за да се реши принципно този обществен проблем, обясняват протестиращите.

Памела-Елина Динева

Болници в периферията на държавната и обществена грижа

Поглед отвътре в най-голямата от 12-те държавни психиатрични клиники в Раднево

Далеч от зора на обществото и във неговите актуални теми има места, които предлагат убежище за "неспасяеми" случаи, както често определят пациентите с тежки психически заболявания. Колко са психиатричните болници, какво се случва зад стените им и доколко верни са информацията за нечовешкото отношение и условия? Обобщаваме актуалната информация и представяме какво установи лично авторът, за да хвърлим повече светлина върху проблем, който е индикация не само за състоянието на социалната и здравната системи, но и за нагласата на цялото общество – да налага стигма или да проявява съпричастност.

Кратък обзор на темата от последните няколко години, според съобщения на национални медии, разкрива противоречиви данни и експертни заключения.

В оповестения доклад на Комитета за предотвратяване на изтезанията към Съвета на Европа от 2020 г. се отбелязва, че

в българските държавни психиатрии са запазени множество недостатъци.

включително липсата на действия за премахване на физическото малтретиране на пациентите и ужасяващите условия на чистота в някои социални домове. За коментар екип на Нова тв търси д-р Нели Николова, директор Държавната психиатрична болница – с. Царев брод, която категорично отрича в клиниката да се прилага насилие към настанените. Използвали се само регламентирани средства за фиксиране към болничните легла на агресивните пациенти, когато се налага.

През ноември миналата година екипи на Софийска градска прокуратура (СГП), Главна дирекция "Национална полиция" и Изпълнителна агенция "Медицински надзор" към Министерството на здравеопазването са извършили проверки на място в психиатричните клиники в София, като са посетили 8 клиники, по информация на БНТ. Разследващите са проверявали дали се спазват изискванията за лечение на пациенти с наложена задължителна медицинска грижа. Проверките са разпоредени от СГП във връзка със

сигнали за системни нарушения в лечебните заведения за стационарна психиатрична помощ.

След направените проверки, в края на януари 2024 г. се оказва, че българската прокуратура не е установила случаи на насилие в

психиатрични болници и клиники. Съобщението е на зам.-градския прокурор на София Десислава Петрова, която обявява пред медиите, че

не е установена опасна за живота на пациентите обстановка,

като няма данни за нарушения на режима за физическо ограничение на настанените там. Министърът на здравеопазването Христо Хинков, цитиран от Lex.bg, коментира проблема на психиатричната помощ като "много тежък" и "описан в няколко доклада на Европейската комисия по изтезания". Според Хинков има риск да не бъдат създадени амбулатории по Плана за възстановяване, тъй като няма да има кой да работи в тях. Министърът обяснява, че е предложил средствата да бъдат пренасочени за откриването на още 12 към съществуващите в момента 12 центъра за психиатрична помощ в страната.

По данни от Националната стратегия за психично здраве 2021-2030 г., се наблюдават

В обобщение, данните и мненията на експерти потвърждават нуждата от институционална и обществена грижа, както и липсата на стратегия за реформа в този сектор на здравеопазването.

Но нека открянем вратата на най - голямата психиатричната клиника "Д-р Георги Кисьов" в Раднево!

Вътре в града е тихо. Не само заради противощумната ограда, която го ограда. Встрани от висока червена и разпадаща се тухлена ограда е надписът с името на болницата. Табелата е голяма и метална, сякаш написана на ръка, на която са отбелязани часовете за свиждания в кратки периоди от деня. Всеки малък детайл създава впечатление на нещо старо и непокътнато, но овехтяло.

Вътре из коридорите и по стълбите се чуват женски кръсъци. Има пациенти, които се разхождат и са по-спокойни. "Дай два лева!" - така ни посреща един от пациентите. Признава, че искал да избяга с тези пари.

недостиг на специалисти, липса на съдебно-психиатрична експертиза, пречки пред сдружаването на психично болните.

Някои от най-неотложните за решаване проблеми в сектора посочва директорът на психиатричната болница "Св. Ив. Рилски" д-р Цветеслава Гълъбова на 17.01.2024 г., цитирана от news.bg. Според нея от десетилетия се правят неуспешни опити социалната система да заработи и да поеме тези болни. Ниското заплащане и застаряващият персонал в болниците също са известни, но неразрешен проблем. Но кризите не са само административни – обществената стигма все още е много силна, т.е. обществото заклеймява и отхвърля тези болни хора.

Виждаме прострени стари дрехи по прозорците.

Сградите в комплекса са няколко. Той е доста голям. Държавната болница е и най-голямата от 12-те в цялата страна. Въпреки че тук са настанени над 200 пациенти, капацитетът не е запълнен. Има общо шест отделения за различни - от леки до особено тежки, случаи. Към най-голямата сграда има просторна, но видимо неподдържана градина. Сред пъзела от пътеки в двора се стига до отделенията на алкохолнозависими. В градината четирима-петима пациенти са с един пазач, който е бивш темен съквартирант. Практика на болницата е пациентите в по-добро състояние да работят "за нуждите на тежките случаи". Отвън се чува и каква музика предпочитат - ретро чалга. На влизане в сградата, още от входа,

Карте 1: Държавните психиатрични болници в България
Държавните психиатрични болници (ДПБ) в страната са 12 на брой:
ДПБ „Св. Иван Рилски“ – Нови Искър, обл. София;
ДМБ – Патагеница, обл. Пазарджик;
ДПБ „Д-р Г. Кисьов“ - Раднево, обл. Стара Загора;
ДПБ – Кърджали;
ДПБ – Ловеч;
ДПБ – Карлуково, обл. Ловеч;
ДПБ – Севлиево, обл. Габрово;
ДПБ – Церов кория, обл. Велико Търново;
ДПБ – Бяла, обл. Русе;
ДПБ – Царев брод, обл. Шумен;
ДПБ – Карвуна, обл. Добрич;
ДПБ за лечение на наркомани и алкохолизъм - София – град.

В тях се извършват диагностични, лечебни, рехабилитационни и профилактични дейности, насочени към овладяване на клинични симптоми на болестния епизод при пациенти и превенция, както и услуги по съдебно-психиатрична и трудова експертиза. (източник – Министерството на здравеопазването)

мирише на застояло, на болничните тоалети. Отделението е с много цветя и закачена карта на света, което поне отчасти създава някакъв уют и надежда за пътуване в истински дом. Близо до входната врата има кът за тренировки с фитнес уреди, там са разположени и креслата за отход.

По стените има табла с оптимистични фрази и с популярни стихове: "Дяволът се крие в подробностите", "Това действа, ако ти действаш"...

Охраната на тази сграда е поверена на възрастен пазач. Вътре още по-ясно се чува музиката от старото пращо радио. Персоналът е дружелюбен. Санитарите и лекарите са предимно млади мъже. Едва ли ги привлича заплащането, вероятно нямат друг избор, освен да работят на такова място. (Според статистика от 2022 г., цитирани от в. "24 часа", на 15 хиляди души в страната се пада по един психиатър. Най-младият специалист е на 31 години, а най-възрастният – на 89 г.) Разговоряме с един от санитарите, около 30-годишен, който ни разказва, че в отделениято има само един лекар, който е на разположение единствено в делнични дни. "Тук един санитар обслужва шейсетина пациенти", споменава още той.

На излизане забелязваме, че групата от хора пред отделениято вече се е прибрала вътре. На двора има само котки и те са много на брой. Дояждат храната, оставена от пациентите.

Рапица Атанасова

Откраднаха ми лицето: Новите компютърни престъпления

Искусственият интелект (AI) е източник на нова опасност за интернет потребителите – клониране на техните лица, които да се използват за реклама на обидни или измамни продукти и идеи. Жертвите на този тип престъпления са предимно разпознаваеми личности с утвърдена платформа и последователи в социалните мрежи.

През март месец на 2024 г. The Washington Post отрази случая на млада инфлуенсърка на име Микел Дженси от САЩ, чието лице е клонирано без нейното знание за реклама. 27-годишната жена има своя платформа в Ютуб, Инстаграм и ТикТок, снима влогове за пътувания, декорации и безглутенова храна. Докато Микел е на меден месец със съпруга си, тя разбира от съобщения на свои последователи, че в Ютуб има рекла-

ма с нейното лице, в която се предлагат добавки за еректилна дисфункция. Откраднати са кадри от нейното най-популярно видео, в което говори за развода с предишния си съпруг, и с помощта на ИИ е генерирано изцяло ново съдържание.

Само с няколко секунди кадри, измамниците могат да манипулират видео материал, като подменят истинското аудио. Чрез дигитални инструменти за обработка на видео с ИИ, като HeyGen и Eleven Labs, може да се генерира синтетична версия на гласа на истинския човек и да се анимират устните му, за да изглежда достоверно говоренето.

Подобни измами вече достигат и популярните личности в България. В началото на януари 2024 г. БТВ излъчи новина за фалшиво видео в интернет, което примама към инвестиции

в приложение за бързи печалби, под neverния претекст, че то е на Илон Мъск. В клипа се използват лицата на журналистите Иван Георгиев и Цветанка Ризова, както и на бившия премиер Кирил Петков.

До скоро манипулации на видеа имаха за цел да носят развлечение на потребителите в социалните мрежи. Сред така наречените "AI Parody" филтри (пародия с изкуствен интелект) в ТикТок всеки има възможност да се види като своя любима знаменитост – Тейлър Суифт, Ариана Гранде, Ед Шийрън, Майкъл Джаксън... Но тази технология заплашва с нов вид киберпрестъпления. В интернет пространството циркулират т.нар. дийпфейк (Deepfake). Това са синтетични медии – изображения, видеоклипове и аудио, генерирани от технологията на ИИ, които изобразя-

ват нещо, несъществуващо в реалността, или събития, които никога не са се случвали. Терминът deepfake съчетава deep, взет от технологията за дълбоко обучение на ИИ (вид машинно обучение, което включва множество нива на обработка), и fake – неистинско съдържание. Терминът започна да се използва за синтетични медии през 2017 г., когато модератор на Reddit създаде subreddit, наречен „deepfakes“ и започна да публикува видеоклипове, които използват технология за смяна на лица, за да вмъкнат прилики на знаменитости в съществуващи порнографски видеоклипове. (Източник: Britannica)

Ето как от употребата на ИИ за безобидно забавление се стигна до реалната заплаха от престъпна кражба на лица.

Касия Маджарова

Познават ли ИИ: Ползи и вреди от топ иновацията в технологиите

Искусственият интелект е най-обсъжданата иновация в сферата на технологиите, която продължава да се развива, при това с бързи темпове. Вече няма човек, който да не е чувал за artificial intelligence (AI) или да не е работил с него под някаква форма. Поради бързото навлизане в ежедневието на хората, въпросите за въздействието на изкуствения интелект върху пазара на труда нарастват. Някои компании успешно интегрират AI в операциите си и приветстват кадри, които знаят как да го използват. За тях изкуственият интелект е нещо положително, което само може да ги улесни и да подобри услугите им. Други обаче се страхуват, че AI може измести работната ръка от някои професии и да доведе до икономически катаклизми.

Изкуственият интелект (AI) е бъдещето

Изкуственият интелект уверено навлиза в живота ни и е важно да знаем как да се възползваме от предимствата, които може да ни предложи. Един от плюсовете на AI е автоматизацията на повтарящи се задачи, което ни дава свободата да се съсредоточаваме върху по-сложните дейности, които изискват креативност. Освен това автоматизацията може да помогне при комуникацията с клиенти, най-вече в сферата на услугите. (Duggal: 2024) Например, чатботове, които непрекъснато са на разположение да отговарят на запитванията на потребителите, биха

били по-ефективни от служител, който кара нощна смяна и е преуморен. Друг пример са касите за самообслужване, които в много западни страни се използват от години, а вече масово навлизат и у нас. Те са удобни за клиентите, защото помагат за по-бързото придвижване на опашките.

Освен автоматизация, ИИ предлага и персонализация, която може да приспособи продуктите и услугите към предпочитанията и нуждите на отделния клиент.

Друго предимство е, че ИИ-системите могат да анализират огромни количества данни бързо и точно, което води до подобро вземане на решения

и производителност в различни индустрии. Все повече компании внедряват изкуствен интелект в операциите си с цел анализ и обработка на данни, като добър такъв пример е турският стартъп CogniView. (Абджиева: 2024) Той цели да подкрепи търговците на дребно и производителите, като интегрира платформата Vision AI в ежедневието им дейности. Системата използва предсказуем изкуствен интелект (Predictive Vision), който анализира свежестта на продуктите и нивата на запасите им в реално време, като същевременно отчита ефективността на продажбите. Всичко това става чрез камери в хранителните магазини,

които изпращат изображения до платформата. Тя от своя страна преобразува получените изображения в данни. Благодарение на тази информация търговците на дребно могат да намалят хранителните отпадъци, да запазят ресурсите и материалите и да подобрят своята бизнес устойчивост.

Плюс на ИИ е бързината. Всеки, който е използвал ChatGPT знае, че системата може да открива, създава и синтезира информация за секунди. Поради това чатботът може да бъде помощник в ежедневието на всеки човек.

Ще ни измести ли ИИ

Всяка технологична иновация, колкото и да е гениална, има определени минуси и Изкуственият интелект не е изключение. Някои хора се опасават, че автоматизацията може да доведе до смяна на работните роли, особено там, където има повтарящи се или рутинни задачи. Това потенциално би довело до безработица в определени сектори. Сред застрашените позиции са клиентски консултант, рецепционист, касиер в магазин и др. (Talmage-Roston: 2024)

Бързото развитие на технологията на ИИ може да изпревариспособността на работниците да придобиват нови умения, да изостри съществуващите пропуски в уменията и да разшири неравенствата в работната сила.

Продължава на стр. 11

Изображение: iStockphoto

PR-ът като пътеводител в динамиката на социалните мрежи

Вднешния свръхдинамичен на промени и възможности свят всеки би могъл, стига да иска, да е в крак с модата и последните тенденции в различните сфери от личния и професионален интерес. Информация за актуалните трендове е достъпна само с едно кликане. Лесно е да бъде последвана в социалните мрежи любима известна личност, на която искаме да подражаваме.

Бързият достъп, обаче, ускорява и „консумирането“ на тенденциите. Те възникват, развиват се и се изчерпват с главоломна скорост. Разгадаването на мистерията как се появяват те, кое и защо се харесва на аудиторията и как да останем актуални и адекватни за по-дълго време е от съществено значение за тези, които искат да процъфтяват в онлайн среда. Тук на помощ идват добрият маркетинг и PR-а.

„Няма лоша реклама“

все още е валидно в мрежата

За пример може да вземем един от най-актуалните съвременни образи в интернет пространството – Хейли Бийбър. Харесвана и мразена от разделената на две аудитория, Хейли безспорно е trendsetter, създател на мода. От най-новия ѝ избор на маникюр (колкото и семейъл да е той), до това какъв ще е следващият продукт от бранда ѝ Rhode, почти всеки се интересува от нея.

За да стигне до тук, тя и екипът ѝ са използвали „изострената вражда“ между нея и друга известна и обичана публична личност – Селена Гомез. Въпреки че отношенията им са мистерия, защото все пак са лични и ние не може да знаем цялата истина, интересът на хората към тях привлича вниманието и имената им циркулират в социалните мрежи и произвеждат новини и от най-дребни теми. Хейли обичайно е в позицията на „по-мразената“ страна, но печели не по-малко слава от харесваната Селена, защото дели с нея цялото внимание на публиката. И въпреки негативните коментари и конотации, успява да постигне успех за личния си бизнес и да прогресира. Потвърждение, че няма лоша реклама. Просто в случая има и

Снимка: Списание ELLE

добра PR-стратегия, за която известността не е самоцел, а стъпало нагоре по стълбата към бизнес успеха.

Грижата за всеки клиент води до повече последователи

Други доста противоречиви, но пък световноизвестни и следени под лупа персонажи, са звездите от многочленното семейство Кардашян. Те имат редица брандове, като всеки следващ е много по-различен от предишния. Като започнем от вече несъществуващия първи бранд, основан от Ким Клоуи и Кортни – Dash, преминаем през козметичните KKW Beauty и Kylie Cosmetics и компанията за текила 818 на Кендъл, хранителните добавки Lemme на Кортни, накрая ще стигнем и до една от най-успешните бизнес реализации на Ким, а именно

– Skims, и недотам сполучилата идея на Кайли – Khy.

По какво се различават двете марки? Докато Skims се стреми към общообщаване и разнообразие за всеки тип хора с моделите, които предлага, Khy, въпреки изчистения дизайн на дрехите, не е добре адаптирана към хората с различни телосложения. Тук виждаме ролята на амбицията да покриеш максимално голяма таргет аудитория, но като мислиш за всеки и предлагаш адекватен продукт. Колкото повече групи от хора се стремиш да зарадваш, толкова по-голяма е възможността да имаш повече клиенти. Оформящите продукти за тяло, които Skims предлага, се стремят към това всеки да може да подобри визията си и да се чувства добре в кожата си. В допълнение, брандът се стреми

да е максимално удобен и за хора с увреждания, за да може техните нужди и комфорт да бъдат удовлетворени, което добавя още една група хора към потенциалните клиенти и разширява диапазона на продажби.

С такъв тип професионално премислена маркетингова стратегия един продукт може да се превърне от моден „тренд“ заради звездното име в устойчив бизнес и занаят.

PR-а в помощ на онлайн дълголетието и репутацията на бранда

Въпреки първоначалната си привлекателност, тенденциите по своята същност са краткотрайни. Това, което пленява публиката днес, може да избледнее утре. Продължителността на живота на една тенденция може да варира, повлияна от фактори като пренасищане на потребителя, променящи се предпочитания и конкурентни иновации. Когато тенденциите достигнат пиковият си момент, PR усилията често се насочват към елегантно управление на техния спад, запазване на репутацията на марката и пренасочване на клиентите към бъдещи възможности.

PR-специалистите умело използват медийте, партньорствата с влиятелни лица и стратегическия сторителинг, за да оформят начина, по който трендовете се възприемат от обществото. Те се стремят клиентите им да са винаги в максимално печелившия позиция.

В заключение, успешното „сърфиране“ в морето от модни личности, продукти и тенденции изисква познания за това как са се появили, с какво са станали ефективни или защо са в упадък. Във всеки етап от това пътуване PR-ът играе централна роля в оформянето на възприетия, усиляването на въздействието и запазването на авторитета на марката. С помощта на стратегическата комуникация, професионалистите помагат на своите клиенти да са на върха на вълната от актуални тенденции, вместо да потънат заедно с множеството, което се носи по инерция.

Елия Пляняева

Познават ли ИИ: Ползи и вреди...

Продължение от стр. 10

За момента обаче технологията не е достатъчно развита, за да се стигне до загуба на работни места. По-скоро служи като помощен инструмент и все повече работодатели насърчават използването ѝ. В много обяви за работа се изисква кандидатите да са запознати и да могат да работят с ИИ. Но чеешката намеса остава задължителна, за

да има кой да коригира грешките в системата навреме. Много по-реалистична причина за опасения е поверителността. Системите с изкуствен интелект разчитат на огромни количества данни, което при хипотетична кибератака може да доведе до злоупотреби или измами.

Друг потенциален проблем, на който като че ли не се обръща достатъчно внимание, е рискът от

зависимост. Преодоляването на системи с ИИ може да демотивира хората в желанието им да развиват уменията си, а прекомерната употреба – да възпрепятства живата комуникация.

В обобщение, ИИ предоставя и прекрасни възможности, и сериозни предизвикателства. Докато технологиите могат да подобрят ефективността, ангажираността на

аудиторията и решенията, базирани на данни, те също така повдигат опасения за закриването на работни места и за етичните последици от автоматизираното създаване на съдържание. Най-сигурното в общата картина е, че ИИ продължава да се развива и всички ще трябва да се адаптираме към промените, така че да извлечем най-доброто от тях.

Кристина Абджиева

Промените в БФС – нов модел или продължение на стария

Футболната и спортната общественост в България беше разтърсена от промяната на върха в Българския футболен съюз след избирането на Георги Иванов за президент на футболната централа. Това се случи едновременно още на първия тур от гласуването по време на състоялия се извънреден Конгрес на 15-ти март тази година.

Голяма част от очакванията бяха свързани с избирането на Димитър Бератов, който в екип с легендарните имена от близкото минало - Мартин Петров и Стилиян Петров, се впусна в битката за президент още преди три години. Припомняме, че през март 2022 г. се състоя редовен конгрес на футболната централа, в който Бератов и екипа му отново не бяха избрани, след като Борислав Михайлов спечели с мнозинство. Михайлов, който е начело на централата от 2005 г., заменяйки тогава на поста покойния вече Иван Славков, се превърна в най-дълго управляващия президент на футболния съюз, но периодът му на управление по-скоро ще остане в историята като един от най-неуспешните в българския футбол. Липсата на класиране на националния отбор за голямо футболно първенство, сривът на националния отбор в ранглистите на ФИФА и УЕФА, спадът на качеството на футболното ни първенство, липсата на стратегии за развитието на детско-юношеския футбол, както и за подобряване на спортната инфраструктура, са само част от проблемите, с които управлението на Борислав Михайлов ще бъде запомнено от футболната общественост.

Бяха повдигнати множество въпроси, свързани въобще с начина,

по който функционира системата на БФС. Акцентът беше поставен върху това правилно ли е президентът на БФС да бъде избран само и единствено от регистрираните футболни клубове в страната. Създава ли се конфликт на интереси, когато в Изпълкома фигурират босове на футболни клубове, прозрачно ли е гласуването за избор на президент на футболния съюз, защо определени представители на футболни клубове не са допускани да подадат своя вот, и т.н.

Голяма част от тези въпроси останаха без отговор, дори след обжалването на резултатите от вота през 2022 г. от екипа на Димитър

Снимка: Медиапул

Бератов. От друга страна, останаха съмненията положени ли Димитър Бератов достатъчно усилия да спечели подкрепата на клубовете. Факт е, че след Конгреса през март 2022 г. в екипа на бившия нападател на Манчестър Юнайтед настъпи известно разцепление след

оттеглянето на спортния адвокат Георги Градев. Градев не само че се разграничи от програмата на Бератов, но дори реши сам да издигне своята кандидатура за президент на БФС на конгреса през март тази година.

След като Бератов и екипът му загубиха през 2022-ра, те продължиха да провеждат срещи с представители на клубове в цялата страна, пред които представяха своята концепция за промяна. Акцентираха върху необходимостта от изграждане на по-тесни връзки с държавата, която единствено може да помогне за строеж на стадиони на европейско ниво. Засегнати бяха и теми по

Снимка: БНР

отношение натиска върху футболните ни рефери, справяне веднъж завинаги с проблема за футболното хулиганство, стимулиране и обучение на футболните клубове за развитие и насърчаване на млади таланти. Бератов бе и единственият, който предложи състава на своя Изпълком

още преди състояването на Конгреса. Нито Иванов, нито изпълняващият функцията на временен президент на БФС – Михаил Касабов, нито останалите кандидати сториха това. Иванов предложи състава на своя Изпълком буквално минути след избирането му за президент. Той символично покани и един представител от страна на главните опоненти, предложение, което бе отказано от хората на Бератов.

Изненадващо до голяма степен се оказа това, че след избирането на Георги Иванов, екипът на Бератов призна честността на проведенния извънреден Конгрес, след като три години алармираше за огромните нарушения на Устава. Мартин Петров и Стилиян Петров обявиха своето оттегляне от българския футбол, а Бератов пожела успех на новоизбрания президент и заяви, че феновете трябва да приемат волята на футболните клубове и в крайна сметка да се прояви търпение към новоизбрания президент.

Въпросът дали Георги Иванов е правилното решение за българския футбол явно ще остане на дневен ред. Междувременно, през април 2024 г. той все още не е вписан за президент на БФС, а временно изпълняващ длъжността продължава да бъде Михаил Касабов. Причината е искова молба, подадена от Футболен клуб „Скравена“, която предстои да бъде разгледана от Софийския градски съд.

Станислав Милев

Продължава на стр. 13

Григор Димитров загуби финала в Маями...

Продължение от стр. 12

постоянството липсваше. През 2022 г. и началото на 2023 г. българинът започна да показва признаци на съживяване и нивото на играта му се вдигна. Стигна полуфинали на няколко големи турнира, но така жадваната титла все още липсваше. За жалост ниският му рейтинг му попречи за още повече успехи, като Димитров често имаше тежък жребий и отпаднаше от топ 5 играчи в големите турнири, макар да показваше брилянтен тенис.

От септември миналата година Гришо заигра на световно ниво и най-сетне показа устойчива във времето стабилност. Много силен завършек на годината бе украсен с престижни победи над Медведев, Циципас и Алкарас и невероятен „Мастърс“ в Париж, където загуби от лидера в ранглистата Новак Джокович, но в мача за титлата. Тези успешни игри му осигуриха завръщане в топ 20 и целта за 2024 г. бе ясна – титла и топ 10 в света. Три месеца от началото на годината и двете мисии са изпълнени. Григор повтори триумфа си от Брисбейн през 2017 г. с победа над Холгер Руне във финала. Последваха още няколко успешни турнира и така се стигна до тези незабравими десетина дни в Маями.

Приключението на Григор в Маями беше много символично и може да се нарече перфектното завръщане в световния тенис елит. Всяка от победите му показваше огромното израстване в различни аспекти. Стартира като огромно фаворит срещу чилиец Табило, но нямаше късмет и се доближи на две точки от загубата. В миналото много пъти мачът щеше да пропадне, но сега Димитров се мобилизира и направи страхотен обрат. Последва една лекция по перфектен тенис –

нашето момче срази Яник Ханфман за 47 минути, губейки само гейм. В следващият си мач Григор се изправи пред първия си сериозен тест – номер девет в света Хуберт Хуркач. Мачът отново не започна добре, но Григор показа характер и изравни резултата. Стигна се до решителен тайбрек.

феноменални импровизации и спирача дъха техника. Самият Алкараз призна: „Играх много добре, но Григор ме накара да се чувствам като 13-годишен. Не можех да намеря решение за играта му“. Целият свят избухна в суперлативи за нашето момче, че даже и позабравените

Снимка: Нова телевизия

Още една критика, която Димитров търпя през годините – че „не издържа психически във важните моменти“, беше преодоляна. Защото тук бе перфектен. На четвърфиналите предстоеше сблъсък с детето-чудо на световния тенис Карлос Алкараз. Григор беше загубил първите си три сблъсъка с испанеца, преди да постигне победа в края на 2023 г. Тогава обаче Алкараз бе видимо далеч от най-добрия си тенис. Сега нещата бяха различни – испанецът беше с десет поредни победи и шансовете му за успех се оценяваха на над 85%. И Карлос игра много силно, но това не бе достатъчно. Григор Димитров направи може би най-силния мач в кариерата си – 6:2; 6:4. Показа компилация от невероятен атлетизъм,

сравнения с Федерер се завърнаха. Но мисията не бе изпълнена докрай. Григор трябваше да се изправи срещу кошмара си – Александър Зверев, за да се завърне в топ 10 на света. Втора поредна победа над топ 5 играч и спирането на серията от седем поредни загуби от германеца изглеждаха трудно постижими. Димитров започна добре и поведе, беше на две точки от победата, но Зверев изравни. Съмненията пак се явиха, но Григор бе готов... Поредица от изключителни изпълнения зарадваха публиката в Маями, която скандираше името на нашето момче. На финала Григор игра достойно, въпреки че нямаше шанс срещу най-добрия тенисист в момента, който когато е здрав още не е допуснал

Тодор Станкушев

Григор Димитров загуби финала в Маями, но спечели най-важния мач в кариерата си

Най-добрият български тенисист Григор Димитров загуби финала на турнира от сериите „Мастърс 1000“ в Маями от световния номер две Яник Синер. Гришо се представи повече от достойно, но италианецът е най-добрият играч в света през 2024 г. и беше безгрешен в мача за титлата.

Това обаче не бе най-важното през тази седмица в края на март, изпълнена с тенис емоции. Григор Димитров постигна знаменити победи над „абоната“ си Хуркач, „черната си котка“ Александър Зверев и детето-чудо на световния тенис Карлос Алкараз. Гришо изглежда спечели и

най-важния досега мач в кариерата си – да се изправи срещу себе си, да се докаже пред себе си.

Още когато излезе на голяма сцена му бе лепнат прякора „Бейби Фед“ – на името на идола му и смятан от мнозина за най-велик на всички времена – Роджър Федерер. Макар очевидната прилика в стила им на игра, това бяха нереалистични очаквания върху плещите на тинейджъра от Хасково. Едва на 21 години Гришо победи световния номер 1 в света Новак Джокович, а на трибуните в испанската столица публиката дереше гърло за младото българче. След този мач обаче

летвата бе вдигната до небето и макар Григор да трупаше успехи, за „специалистите“ по света все не бе достатъчно.

През 2013 г. българинът завоюва първата си титла в Стокхолм, а през следващата порази с три триумфа на три различни настилки (рядко срещано постижение в рамките на една календарна година). Последваха два колебливи сезона за него, преди да дойде невероятната 2017 г. Българинът започна с титла и епичен полуфинал срещу Рафа Надал в Австралия, събра общо 4 титли, включително и първия му „Мастърс“ в Синсинати. Годината завърши със

сбъдната мечта – трофей на турнира на осемте най-добри в света, което гарантира на Димитров рекордно трето място в световната ранглиста.

Малко след това обаче започна и най-тежкият период за българина. Хасковлията изпадна от топ 10 в края на 2018 г., а през 2019 година се озова извън топ 75 (най-ниското му класиране, откакто навърши пълнолетие). Тогава Григор, все пак, спечели единствената си победа над великия Федерер, която спря пропадането. Последваха колебания година след година, временни проблясъци на огромния му талант, но

Продължава на стр. 13

Ресторант във Верона сплотява двойки със заключване на мобилни телефони в сейф

Собственикът на нов ресторант в италианския град Верона откри иновативен начин за сближаване на отчуждени двойки чрез пълноценна комуникация. В „Al Condominio“ насърчават реалната, човешка и гравивна комуникация, като подаряват на клиентите бутилка класно вино при отсъствие на техниката от масата. Целта е да не докосват телефона си, докато се храните и да прекарват ценно и лично време със събеседника си, обясняват от ресторанта във Верона – градът, обвързан с романтичните Шекспирови герои Ромео и Жулиета. Да бъде подпомагано „лечението“ от зависимостта към модерните технологии е мисия за всички хора, смятат от заведението, което отвори врати през март т.г. Собственикът

Снимка: Unsplash

Анджело Лела (Angelo Lella) обяснява как на всяка маса винаги има по една кутия, в която клиентите да оставят телефоните си. Кутиите се заключват,

а мобилните устройства се връщат при притежателите си, едва когато те напускат ресторанта. Анджело споделя, че е истински щастлив, тъй

като има немалко хора, които отличо разбират целите на заведението и подкрепят подхода за нормализиране на общуването. Според иновативния собственик, 90% от неговите клиенти били доволни и подкрепяли идеята за размяна на телефона с бутилка вино. Той убедено твърди, че хората в крайна сметка предпочитат да общуват и да се гледат, докато вечерят, вместо да отговарят на съобщения в мобилните си устройства. Оказва се, че стимулирането на здравословна и открита комуникация, позната като „очи в очи“, е път за сплотяване на гостуващите в ресторанта двойки, но също бизнес – находка, която носи бърза популярност и успех на заведението.

Памела-Елина Динева

Потъващите брегове на Тувалу - символ на глобалната климатична криза

Картата на света ще се промени и битката е за оцеляването на множество уязвими нации

В необятната шир на Тихия океан потъващите брегове на малка островна страна са свидетелството за последиците от изменението на климата. Борбата срещу океана на държавата Тувалу - съвкупност от девет коралови атола и острова, се превръща в символ на глобалната криза, която изисква внимание.

Потъващ рай

През 2021 г. видеоклип, в който мъж с костюм призовава световните лидери да предприемат действия срещу климатичните промени, превзе света. В клипа е засегнат проблемът за малките островни държави и борбата им срещу покачането на водното равнище. Мъжът от видеото, показано на Конференция на ООН за изменението на климата през 2021 г., е външният министър на Тувалу Саймън Кофе.

Сгушена в сърцето на Тихия океан, Тувалу е съвкупност от девет коралови атола и острова. В тази малка островна държава живеят малко над 11 000 души. Дарена с невероятни пейзажи и заобиколена от лазурни води, Тувалу отдавна се слави с уникалния си чар.

Борбата на Тувалу не е само местен разказ, но и трогателно напомняне за глобалните последици от изменението на климата за малките островни държави. Тъй като този архипелаг се бори с опасността да изчезне завинаги, той служи като предупреждение, че въздействието на изменението на климата не е далечно бъдеще, а самата реалност и затова трябва да се предприемат незабавни действия.

Защо държавата Тувалу изчезва

Уязвимостта на Тувалу към повишаването на морското равнище се дължи на географското ѝ положение. Тувалу е изправена пред двойната заплаха от глобалното затопляне и последващото топене на полярните ледени шапки и ледници. Междуправителствената експертна група по изменение на климата съобщава за ускорено покачване на нивото на световния океан, което засяга малките островни държави, средно с 0,2 метра през последното столетие.

В допълнение към повишаването на морското равнище, Тувалу е все по-често подлагана на тежки метеорологични явления, като циклони и бурни вълни. Те допълнително нарушават равновесието в екосистемите на острова, което прави живота на жителите ѝ все по-несигурен.

Последици за бъдещето

Потъването на Тувалу има тежки последици за световната общност и служи като предвестник на това, което може да се случи, ако не се предприемат действия за борбата срещу изменението на климата. Загубата на Тувалу ще доведе не само до разселване на населението, но и до унищожаване на уникално културно наследство и история. Световната общност трябва да признае връзката между изменението на климата, повишаването на водното равнище и разселването на цели общности.

Тувалу е и сигнал за по-големите заплахи, пред които са изправени други ниско разположени и островни държави по света. В момента екосистемите на тези островни държави са застрашени, а това поставя в опасност

уникалната флора и фауна, защото покачващото се водно равнище залива местообитанията и нарушава баланса.

Недостигът на вода също се превръща в критичен проблем. Повишаването на температурите и промяната на валежите засягат островите, зависещи от ограничените сладководни ресурси.

Избелването на коралите, екстремните метеорологични явления и редица други проблеми ще окажат влияние върху продоволствената сигурност, засягайки селското стопанство и аквакултурите. Всичко това ще доведе до финансова нестабилност.

Променящите се климатични модели водят до повишени рискове за здравето, като създават среда, благоприятна за разпространението на векторно преносими инфекции – които се предават с кърлежи, комари и мушици.

Обръщение на външния министър от трибуна в морето

През 2021 г. външният министър на Тувалу Саймън Кофе записа реч за конференцията на ООН за климата COP26. Застанал с костюм на трибуна, поставена в морето, министърът призова световната общност да предприеме незабавни и решителни действия за справяне с изменението на климата. Костюмът, съпоставен с водния фон, напомня, че изменението на климата е реалност, която засяга всички. „Днес сме тук не като молба за съчувствие, а като призив за действие. Надигашите се води, които ни заобикалят, заплашват не само нашите домове; те са сериозно предупреждение за целия свят. Тувалу е на предната линия на изменението на климата, но ние не сме сами. Съдбата на Тувалу е преплетена със съдбата на всеки народ на тази планета“, заяви министърът.

Няма консолидиран международен отговор

Потъването на Тувалу привлече отново вниманието към неотложността на действията в областта на климата. Въпреки това международната реакция е нееднозначна, като някои държави предприемат смели стъпки за намаляване на емисиите, а други изостават.

Постигането на тези цели остава важна промяна и е само въпрос на време Тувалу и други малки островни държави да пострадат сериозно от изменението на климата, ако не бъдат предприети незабавни действия.

Споразумение Австралия – Тувалу за климата и миграцията

На 9 ноември 2023 г. Австралия и Тувалу сключиха безпрецедентно споразумение за сътрудничество, известно като Съюза Фалепили. То предоставя спасение на 280 тувалуанци годишно, като им дава право на постоянно пребиваване в Австралия.

Споразумението обхваща три важни аспекта: сътрудничество в областта на климата, мобилността и сигурността. По-специално Австралия се ангажира да подпомага Тувалу в адаптирането към климатичните въздействия, като предостави 11 млн. австралийски долара (7,2 млн. щатски долара) за проекта за адаптиране на крайбрежието на Тувалу.

Тъй като споразумението акцентира върху бъдещето на застрашените държави, има призив за размисъл и международни рамки за справяне с предизвикателствата, свързани с преместването, като се гарантират добри резултати.

Продължава на стр. 15

Снимка: Yandex

Код „устойчивост“ превзема комуникациите в модната индустрия

Световни компании експлоатират „зелената“ тема като примамка, други доказват реално екоповедение

Снимка: Unsplash

Модните тенденции се променят с всяка година, но една остава - вредата на индустрията върху природата. Тя е отговорна за 2 до 4% от световните въглеродни емисии. Това се равнява на количеството емисии от Франция, Германия и Великобритания взети заедно, показват данни, цитирани от онлайн портала "Еко култ" (Eco cult).

Компаниите произвеждат все повече дрехи, докато хората употребяват продуктите все по-малко. През последните 15 години модната индустрия е увеличила своята продукция. Времето, през което дрехите се носят, преди да бъдат хвърлени обаче, е намаляло с около 40%, пише Франсоа Суше в публикация за Световния икономически форум от 2019 г. 73% от облеклото завършва изгорено или заровено в сМУУетища. Има ли спасение?

Възходът на устойчивата мода

През последните години все повече компании се опитват да включат думата "устойчивост" при производството на своите продукти. Определението стана предпочитано за хората, които се опитват да вземат по-осъзнати решения, без да вредят на околната среда.

Устойчивата мода е термин, който се използва за производството на дрехи, обувки и аксесоари от по-екологични материали, които са благосклонни към природата. Екологичната кожа стана по-привлекателна за някои хора, защото не включва нараняването на животни. С други думи, устойчиви са продуктите, които не замърсяват околната среда при създаването си и могат да се използват за по-дълъг период от време. Работниците във фабриките са защитени и получават справедливо възнаграждение за труда си.

Как еко брендовете печелят доверие

Световните медии създават множество класации за устойчиви модни брендове. Потокът от имена е голям, като включва марките Patagonia, Everlane, Reformation, Girlfriend Collective и Outerknown, които се водят като едни от най-големите в средата.

Някои брендове като Reformation, който предлага дамско облекло и аксесоари, предоставят доклади за въздействието си върху околната среда, така че потребителите да могат да бъдат информирани за техните усилия. Други като Everlane, който е определен като един от най-популярните устойчиви брендове, използват прозрачността като начин да спечелят доверието на потребителите. По този начин клиентите могат да разберат повече за

материята на дрехите, дали е екосъобразна, как се доставят продуктите и др.

В България пример за устойчиви брендове са, например, 05 Studio, Sun Diva и Bimini. Първият създава бански костюми за жени, а вторият също така и за мъже. 05 Studio е представител на движението за бавна мода. Има ателие в София, а продуктите се шият в малка семейна фабрика от остатъчни платове (т.нар. deadstock материали). Целите бански костюми са на редовна цена от 85 евро. Sun Diva залага на малки колекции от непреходни модели. Продуктите се шият на ръка в малък цех в София. Банските костюми за жени струват между 75 и 95 евро, а за мъже - 45 евро.

Брандът Bimini е създаден от българките Памела и Гергана. Идеята им е да предлагат дрехи с класическо усещане, но съчетани с последните стрийт тенденции. Продукцията се реализира изцяло в местни фабрики. Платовете са останала част от производството на големи известни марки. Поради това сериите са много ограничени и създадени основно от естествени материали като памук, коприна и сатен.

Къде са улковите

Опасното тук е, че някои компании се възползват от устойчивостта, която включват в маркетинговата си стратегия, за да привлекат повече "зелени" клиенти. Големият моден бренд H&M например използва това в своя план за рециклиране на дрехи. В магазините му има контейнери, в които хората могат да оставят торби с дрехи и след това да получат ваучер с 10% отстъпка за следващата си покупка.

Проучване на Changing Markets Foundation от 2023 г. показва, че модни брендове като H&M, Zara, Nike и The North Face не спазват обещанията си за рециклиране на дрехи, а вместо това три четвърти от тях са "унищожени, изоставени в складове или изпратени към несигурно бъдеще в Африка". Разследването е извършено чрез поставяне на проследяващо устройство върху част от дрехите.

Основният проблем при устойчивата мода за компаниите е скъпото ѝ производство, а за потребителите – високата ѝ цена. Това е една от причините бързата мода да стане предпочитана за хората с по-ниски финансови възможности и не само. Често излизат нови колекции, голяма част от старите се продава на промоционални цени, които изкушават купувачите и така се пренебрегва качеството на дрехите.

Само мит ли е модата, която пази природата

Иновациите в модната индустрия през последните 25 години са провал, защото не успяват да намалят негативното ѝ въздействие върху природата. Такова е твърдението на Кенет Пукър, бивш главен оперативен директор на компанията Timberland, представено в негова публикация в Harvard Business Review. Той прогнозира, че модната индустрия ще продължи да расте през следващото десетилетие. Според него компаниите трябва да престанат да използват думата „устойчивост“, защото „по-малко неустойчивото не е устойчиво“. Дава за пример бранда Patagonia, който вече не използва определението.

Пренапишет правилата, апелира Кенет Пукър към създателите на регламенти. И дава примери: Ако въглеродът и водата се облагат с данъци, това би направило преходът към възобновяема енергия предпочитан от компаниите. Ако пък се повиши данъкът върху необработена пластмаса, който включва полиестера, така ще се насърчи замаяната им с екологични материали.

Ивелина Николова

Снимка: National Geographic

Потъващите брегове на Тувалу...

Продължение от стр. 14

Картата на света ще се промени

Потъването на Тувалу е пример за заплахата, пред която са изправени малките островни държави по света. Борбата срещу изменението на климата не е само битка за Тувалу, а и битка за оцеляването на множество уязвими нации. Ако не успеем да се вслушаме в този призив, потъването на Тувалу може да послужи като прелюдия към предстоящата съдба на други малки островни държави, като промени изцяло картата на света, което ще направи неаложително световната общност да действа решително и съвместно пред лицето на това глобално предизвикателство.

Александър Пенев

Архитектурното наследство на комунизма – от нежелано завещание до туристическа примамка

Брутализъмът – архитектурният стил, който възхвалява суровата красота и конструктивни възможности на бетона, се появява за пръв път през 50-те години на 20-и век във Великобритания като протест срещу традициите на следвоенната архитектура. Делото на британските архитекти Алисън и Питър Смитсън бързо завладява Западна Европа, а след това Северна Америка, Япония и Съветския Съюз, с чието влияние свързваме днес българската архитектура от времето на тоталитарната държава.

„Бетонният“ стил е свързва с функционалност, масивни форми и смели, а често и сложни композиционни градоустройствени решения и подходи. Естетиката на стила търси внушение за незавършен вид на повърхностите, а цялостната визия на сградите и техните мащаби издават намерението да се внушат стабилност и величие.

Отвъд впечатляващите форми обектите от това течение у нас често са пропити с политическо напрежение. Голямата част от поколенията с лични спомени от времето на комунистическата държава, възразяват подобни сгради с вид, често определян като „суров и мрачен“, да формират облика на днешните градски пространства. Причината, разбира се, не е единствено естетическа, а дълбоко емоционална – част от обществото не желае което и да било, включително това „завещание от комунизма“. На другия полюс са носталгиците, които са привързани към живота и държавното управление на миналия век. Изглежда, има и трета обществена група заинтересовани от съдбата на архитектурното наследство, която анонсира прагматично ориентирани решения - сградите да се реновират и да се ползват, или да се реставрират и като паметници на отминала епоха да привличат групи туристи.

Един от най-известните обекти, чиято съдба фокусира аргументи и от трите посоки, е паметникът „Бузлуджа“. Той е строен като символ на комунизма, но след 1989 се превръща в символ на Прехода,

Снимка: Travefinder

ограбен и изоставен като много други сгради, част от нехаресваното наследство на XX век. Попадна в престижната световна класация на германското предаване "Галилео" на 33-те най-красиви изоставени места в света днес, но същевременно продължава да е символ на конфликта между хората с различни възгледи към миналото.

Противниците на съхраняването му не желаят съживяване на миналото под никаква форма. В този контекст припомняме историята на все още действащите сгради на Министерския съвет, Президентството и на Народното събрание (което от 1 септември 2023 г. се помещава в сградата на Партийния дом, главна сграда на ЦК на БКП в Народна Република България).

Самите обекти са строени през най-тъмните години на социализма, 50-те години на XX век, в духа на т.н. „Сталинистка архитектура“ с неокласически стил на оформяне. Въпреки че там се е помещавала върхушката на социалистическото управление, използването им от управляващите през XXI в. не може само по себе си да е идеологическа индикация.

От друга страна според главния архитект на „Проект Бузлуджа“ Дора Иванова монументът на върха дори би представлявал огромен интерес

за туристите, като в интервю пред „Жената днес“ от 2022 година тя разказва как подкрепата към сградата и проекта е започнала именно от чужбина.

„Причината е проста: необходимо е безпристрастно и рационално оценяване на ценността на обекта, а чуждестранният поглед не е исторически и емоционално обвързан. Напоена с противоречия на пищност и разруха, гордост и срам, съграждане и разграбване, сградата е създадена от ръцете на 6000 човека и разграбена от ръцете на много повече. И всеки един от тях има своя история, която е оставил в паметника. Тази дълбока многопластовост вълнува посетителя“, казва още арх. Иванова.

Важно е да отбележим, че доста държави, които носят подобни на нашите архитектурни белези, са превърнали дефекта в ефект. Пример е Германия и в частност Берлин – град, осеян с бункери, сгради на нацистка и комунистическата власт, концлагери, Берлинската стена и още ред стряскащи обекти от близкото минало. Въпреки това трудното наследство е прието и експонирано, което носи памет и образова поколенията, за да не повтарят грешките от миналото. Обектите привличат значителен туристически интерес, а с него са свързани нови

работни места и икономически растеж. Парчета от Стената обикалят и днес Европа, включително и България. Идеята на арх. Иванова „Бузлуджа – паметта на времето“ също предвижда концептуална насоченост към културата и туризма и включва концертна зала за 400 места, панорамен асансьор и стъклена платформа, която отвежда до гледката на съвременна България, както и тъмен коридор, символ на миналото.

Въпреки това подобен тип сгради, а и не само от времето на социализма, срещат множество пречки по пътя на реставрацията си: неуточнена собственост, липса на финансиране, липса на комуникация между различните институции и страни, и противоречиви закони.

Такъв пример е не само този секипа на монумента на Бузлуджа, който наскоро премина през поредна свада с Областна администрация Стара Загора, а и казусът с „Божиловия чифлик“ в Пловдив, създаден доста преди 1945 г. Сградата на близо 200 години със статут на смесена собственост, разкъсана между три институции и ситуация, в която дори при желание за реставрация от страна на кметството на Район „Централен“, единственото, което може да направи, е да я чисти периодично.

Друг пример за сграда в подобен изчистен стил е резиденцията на Тодор Живков в Баня, в която след 1989 се настъпява японската милиардерка Масако Оя до 1997, когато правителството на Костов я връща на държавата, а малко по-късно се прехвърля на ДАНС, които използват имота като тренировъчен център около година. След това сградата е на разположение на Областна администрация - София и видимо не се поддържа, като тъне в разруха.

Въпреки нерадостната съдба на сградите от миналото, има и изключения. Едно от тях е в Пловдив. В началото на 2024 г. стана ясно, че емблематичното за пловдивчани по време на социализма кино „Космос“ ще получи шанс за втори живот, като дори ще запази първоначалните си функции.

Пловдивският пример дава повод за размисъл дали само от преценката на отделните общини и под натиска на конюнктурни обстоятелства трябва да се решава съдбата на архитектурното наследство. Липсата на единна институционална визия и последователна политика на практика лишава от ясен отговор всяка една от спорещите обществени групи, която очаква разрешение. А да бъдат оставени на произвола на времето внушителен брой сгради из цялата страна в случая е възможно най-недържавническото и непрагматично поведение. То не може да замести същинското решение на проблема.

Велизара Ангелова

Снимка: Капитал

